

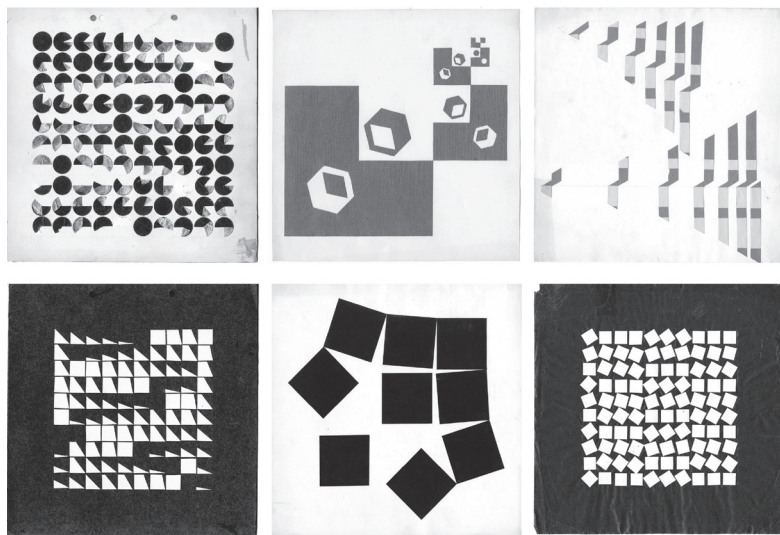
Metoda, oblika, material

Katarina Čakš

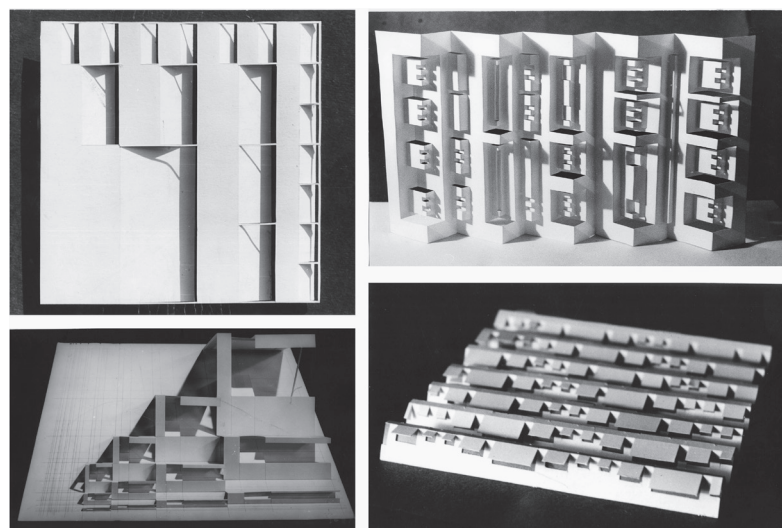
Materiali in oblike

Mentorji v študijskem letu 2022/2023: doc. Rok Žnidaršič, asist. Katarina Čakš, demonstratorica Petra Zoubek

Univerza v Ljubljani, Fakulteta za arhitekturo, 2023

1

2

Sl. 1: Primeri vaj Smer B, študijska naloga v prvem letniku Smeri B. Od zgoraj navzdol, od leve proti desni avtorji: Mojca Vogeljik ; Mojca Vogeljik, Elza Budau, Ludvik Sedonja, Lojze Smrke, Jože Pibernik. Vir: Arhiv MAO.

Sl. 2: Študijska naloga z zgibanjem papirja, Smer B, avtorji neznani. Vir: Arhiv MAO.

Leta 1960 je Edvard Ravnikar, arhitekt in profesor na takratni Fakulteti za arhitekturo, gradbeništvo in geodezijo v Ljubljani, pri študiju arhitekture vpeljal nov, eksperimentalni program, imenovan Smer B. Šlo je za v našem okolju revolucionaren pristop k poučevanju arhitekturne kompozicije. Temeljlil je na eksperimentalnih in raziskovalnih metodah dela, analitičnem pristopu k oblikovanju in na iskanju individualnega, osebnega arhitekturnega jezika udeležениh študentov.

Nekaj Ravnikarjevih misli o programu lahko preberemo v njegovem eseju *Ljubljanska šola za arhitekturo* iz leta 1961.

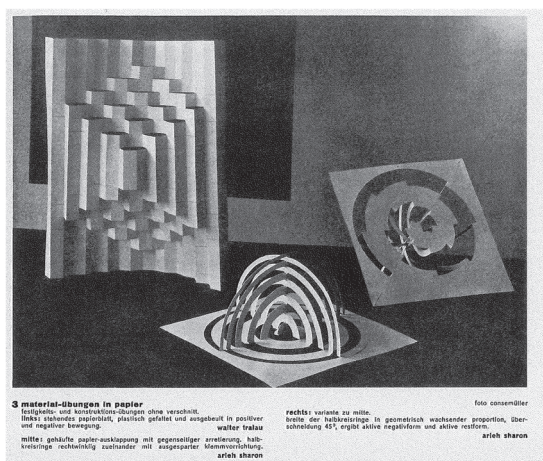
»Delo pri tem predmetu ima namen okrepiti in razviti naravno sposobnost doživljanja razmerij, meril, ritmov, igre svetlobe in sence in sploh razumevanje vizualnih komponent, brez česar si arhitektove inteligence ni mogoče misliti. Študent se mora učiti jezika oblik, ga prilagoditi svoji osebnosti, skratka, brez oblikovalne abecede ni vstopa v svet projektiranja. Če smo nekoč mislili, da lahko samo študij grške in rimske klasike zaradi namišljene normativnosti umetnosti da tisto nesporno, objektivno podlago, na kateri lahko učenec zgradi svojo prihodnjo kreativno aktivnost in disciplino, nam je danes že docela jasno, da gibljejo današnji vizualni svet druge sile. To pa se mora odražati tudi v sodobni arhitekturni pedagogiki.«

Ravnikarjev poskus prenove študija arhitekture lahko razumemo v kontekstu drugih gibanj, ki so pred drugo svetovno vojno in po njej zaznavala potrebo po odmiku arhitekturnega študija od izrazito hierarhičnega, vajeniškega odnosa med profesorjem in učencem v odprt proces, ki bi temeljlil na intelektualni emancipaciji študenta, osebnem raziskovanju in oblikovanju lastnega, individualnega likovnega izraza. Prav s temi vprašanji so se v obdobju med obema vojnama v gibanju in šoli Bauhaus ukvarjali ključni ustvarjalci 20. stoletja, kot so László Moholy-Nagy, Josef Albers, Paul Klee, Vasilij Kandinski – kar le dokazuje doseg Ravnikarjevega razumevanja vloge učitelja v sooblikovanju sodobne arhitekture in ga umešča med najnaprednejše mislece na področju arhitekturne pedagogike v širšem evropskem prostoru.

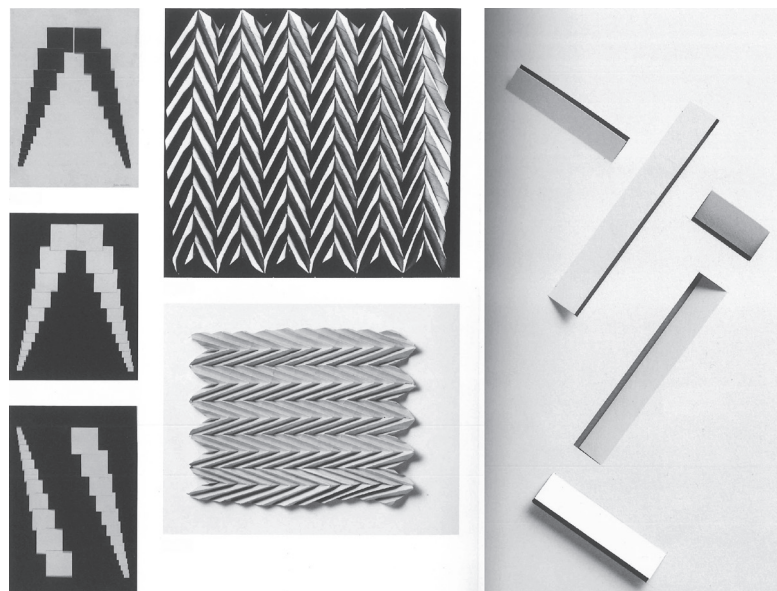
Nova študijska smer, ki je temeljlila na vrsti sistematično zasnovanih vaj iz likovne in prostorske kompozicije, je bila kljub izredni priljubljenosti med študenti že po letu in pol ukinjena. Kljub temu pa je iz generacije študentov Smeri B izšlo neverjetno število raznolikih ustvarjalcev, ki so zaznamovali slovensko arhitekturo in oblikovanje.

Struktura vaj pri predmetu Materiali in oblike črpa iz nauk Smeri B. Papirne kompozicije vaj nadgrajuje z dvema dodatnima dimenzijama: raziskovanjem materialnosti in učenjem iz že zgrajenih arhitektur. Predmet je na Fakulteti za arhitekturo obvezen v 2. semestru magistrskega študija arhitekture in izbiran na univerzitetnem študijskem programu urbanizma, torej je pri vajah udeležениh med 120 in 150 študentk in študentov.

Vaje so namenjene opazovanju arhitekture ob preučevanju vprašanj materialne in likovne strukture ter iskanju lastnega oblikovnega odziva na arhitekturno temo, ki jo študentke in študenti prepoznajo v izbrani obstoječi arhitekturi. V študijskem letu 2022/23 so na primerih Ravnikarjevih arhitektur spoznavali odnose med strukturo, ovajem, materialnostjo, merilom, teksturo, ornamentom ... Ob treh vajah so se srečali s šestimi Ravnikarjevimi arhitekturami v Ljubljani in eno v Kranju. Raziskovali so Cankarjev dom, poslovni stolpnici TR2 in TR3 s Trgom republike ter Spomenikom revolucije, Maximarket s prizidkom h gimnaziji Jožeta Plečnika na Šubičevi ulici, Moderno galerijo, Kostnico žrtev prve svetovne vojne na Žalah, stavbo ČZP Ljudska pravica – Kanarček in stavbo občinske uprave OLO Kranj.

3

4

Sl. 3, 4: Primeri vaj Bauhaus – 6 vaj na mreži. Vir: Klaus, K., Bittner, R. (ur.), 2019. *Design Rehearsals Conversations about Bauhaus Lessons*. Leipzig: Spector Books.

ODTIS – spoznavanje z materialom in obliko z neposrednim stikom z arhitekturo

Pri prvi vaji z iskanjem arhitekturnih elementov, primernih za odtis v glino ali prenos v 'digitalni odtis' z uporabo fotogrametrije, študentke in študenti v neposrednem stiku z arhitekturo razmišljajo o odnosu med konceptom in materialnostjo, idejo in fizično izvedbo, iluzijo in strukturo. Pri tem razvijajo sposobnost abstrakcije in razumevanja osnovnih gradnikov arhitekture. Z dvema tematsko raznolikima odtisoma velikosti 10×10 cm izolirajo oblikovni element večje, celovito oblikovane arhitekture. V njej morajo poiskati, izbrati ter na premišljen, izvir in včasih celo duhovit način odtisniti detajl. Pri odločitvi o izbiri in pristopu k odtiskovanju pa gre že za individualno interpretacijo obstoječe arhitekture, ki se materializira v dveh odtisih svojstvene oblike. Odtisa v naslednjem koraku (vaji 2) služita kot osnova za novo kompozicijo.

PRENOS IN PLOSKOVNA KOMPOZICIJA – spoznavanje lastnosti različnih materialov in procesov izdelave

Druga vaja je namenjena spoznavanju lastnosti različnih materialov v odnosu do oblike, obdelave in kompozicije. Z različnimi tehnikami uporabe in obdelave odtisa iz prve vaje dobijo študentke in študenti vpogled v lastnosti materialov, s katerimi delajo. Urijo se v imaginaciji, merilu in kompoziciji. Namen prvega dela vaje je spodbuditi opazovanje, razmišljanje o procesih, metodah in postopkih izdelave gradnikov prostora ter ponuditi metode za spoznavanje lastnosti različnih materialov in ravnanje z njimi. Drugi del vaje je namenjen spoznavanju kompozicijskih načel, razmerjem med elementi v kompoziciji, odnosu med materialnostjo in obliko, materialnostjo in merilom ter povezavi med sistematičnim in intuitivnim mišljenjem pri snovanju prostora. Rezultat vaje je nova kompozicija velikosti 20×20 cm, ki temelji na rezanju, invertiranju, množenju in prenosu odtisov iz prve vaje v nov material. Pri vajah sledimo načelom krožne rabe materialov. To pomeni, da je večina materialov, uporabljenih pri vajah, bodisi recikliranih ali pa se jih da reciklirati. So biorazgradljivi ali ponovno uporabni.

PROSTOR – material in oblika v prostoru

Pri zadnji vaji se študentke in študenti vrnejo na teren, k stavbam, ki so jih 'odtisnili' v prvi vaji. Vaja je namenjena razumevanju povezave med materialnostjo, obliko in funkcijo v prostoru. Iz nabora več kot 150 detajlov Ravnikarjevih stavb si izberejo tistega, ki jih še posebej pritegne. Izbrani del stavbe je treba izrisati v tlorisu, prerezu in pogledu, ga umestiti v odnos do merila človeškega telesa in sestaviti v kompozicijsko celoto na predpisanem formatu. Cilj vaje je razvijati občutek za merilo elementov v prostoru ter povezavo med materialnostjo, volumnom, obliko in strukturo. Detajle je treba na lokaciji natančno izmeriti. Če želijo izbrani del stavbe ali posamezen detajl pravilno izrisati, je treba razumeti, kakšna je njegova struktura, kompozicijska in materialna logika. Rezultat vaje je plakat velikosti 100×70 cm, na katerem je v dvodimenzionalni risbi, v merilu in z raznolikimi grafičnimi prijemi prikazana kompleksnost obravnavane arhitekture na nivoju detajla.

5

6

7

8

PRIMERI DELOVNEGA PROCESA. Fotografije primerov vaj: Katarina Čakš.

Sl. 5: Proces odtiskovanja, Nadej Rešek, Val Brudar, Erazem Likar.

Sl. 6: Proces odtiskovanja, Helena Per, Ana Škufca, Ema Mrzelj.

Sl. 7: Proces odtiskovanja, Maja Suhorepec, Hana Fabiani, Nina Pinter.

Sl. 8: Proces odtiskovanja, Jelica Đurđević, Petra Ivanković Špacir, Isidora Pantić.

9

10

11

12

13

14

15

16

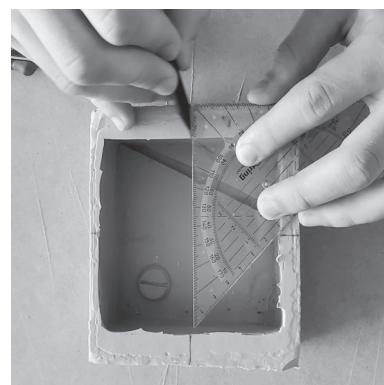
17

18

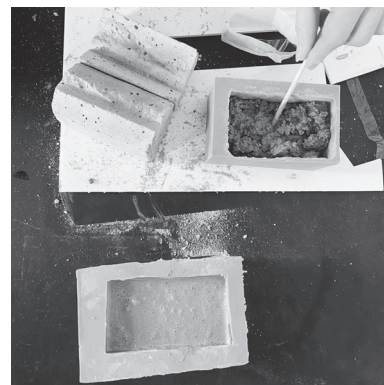
19

20

21

22

Sl. 9, 10: Ferantov vrt, Daša Letnar, Maša Kovačič, Eva Jež.

Sl. 11, 12: Maximarket, študenti Janez Simonič, Rani Simčič, Sanja Volčič.

Sl. 13: Maximarket, študentke Nadja Spasič, Petra Kuhar, Eva Žerjal.

Sl. 14: TR2 in TR3 s Trgom republike, Maša Mesojedec, Kaja Tratar, Lina Šimic.

Sl. 15: TR2 in TR3 s Trgom republike, Katarina Marinković, Sava Nikolič, Srgjan Spasenovski.

Sl. 16: TR2 in TR3 s Trgom republike, Jana Lovka, Anže Nawar Kranjec, Pegi Pika Lešnik.

Sl. 17: Maximarket, Kaja Pegan, Zarja Peterlin, Hana Furlan.

Sl. 18: Moderna galerija, Maja Suhorepec, Hana Fabiani, Nina Pinter.

PRIMERI DELOVNEGA PROCESA.

Sl. 19: Proces kalupiranja, Maša Mesojedec, Kaja Tratar, Lina Šimic.

Sl. 20: Proces kalupiranja, Ana Velenik, Aljaž Potokar, Ana Babič.

Sl. 21: Proces kalupiranja, Janez Simonič, Rani Simčič, Sanja Volčič.

Sl. 22: Proces kalupiranja, Mija Vidič, Klara Vovk, Ema Balkovec.

23

24

25

26

27

28

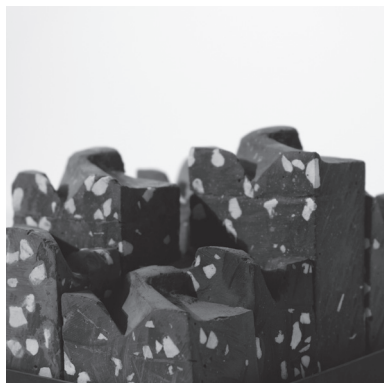
29

30

31

32

33

34

35

36

37

38

Sl. 23, 24: Ferantov vrt, kremenit, Daša Letnar, Maša Kovačič, Eva Jež.

Sl. 25, 26: TR2 in TR3 s Trgom republike, podaljšana malta, Mark Klančar, Pia Holc, Manca Mikelj.

Sl. 27, 28: Maximarket, kremenit, Janez Simonič, Rani Simčič, Sanja Volčič.

Sl. 29, 30: Kostnica padlim vojakom med prvo svetovno vojno, 3d tisk – PLA, Vildana Pemperović, Arina Pavlovič, Polina Pavlovič.

Sl. 31, 32: Cankarjev dom, terazzo, Žiga Regally, Val Požar, Julij Rape.

Sl. 33, 34: Cankarjev dom, vosek, Gaja Bergant, Loti Rugelj, Ariana Simovski.

Sl. 35, 36: Maximarket, cementna malta, Kaja Pegan, Zarja Peterlin, Hana Furlan

Sl. 37, 38: ČŽP Ljudske pravice – Kanarček, apnena malta, Larissa Auer, Andraž Klipšteter, Žan Porenta.

39

40

41

42

Sl. 39, 40: TR2 in TR3 s Trgom republike, konstrukcijski beton, Jana Lovka, Anže Nawar Kranjec, Pegi Pika Lešnik.

Sl. 41, 42: Maximarket, vosek, Lara Bojanac, Aleksandra Kovachevska, Diego Aldin.

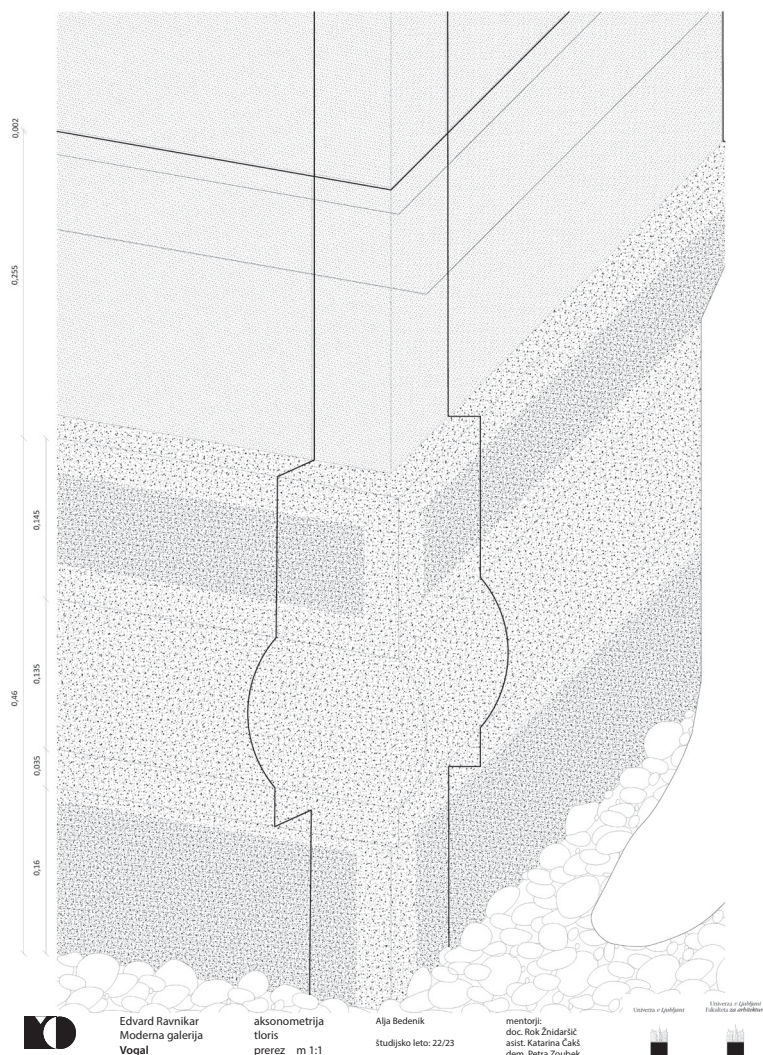
Sl. 43, 44: TR2 in TR3 s Trgom republike, kremenit, Mija Vidič, Klara Vovk, Ema Balkovec.

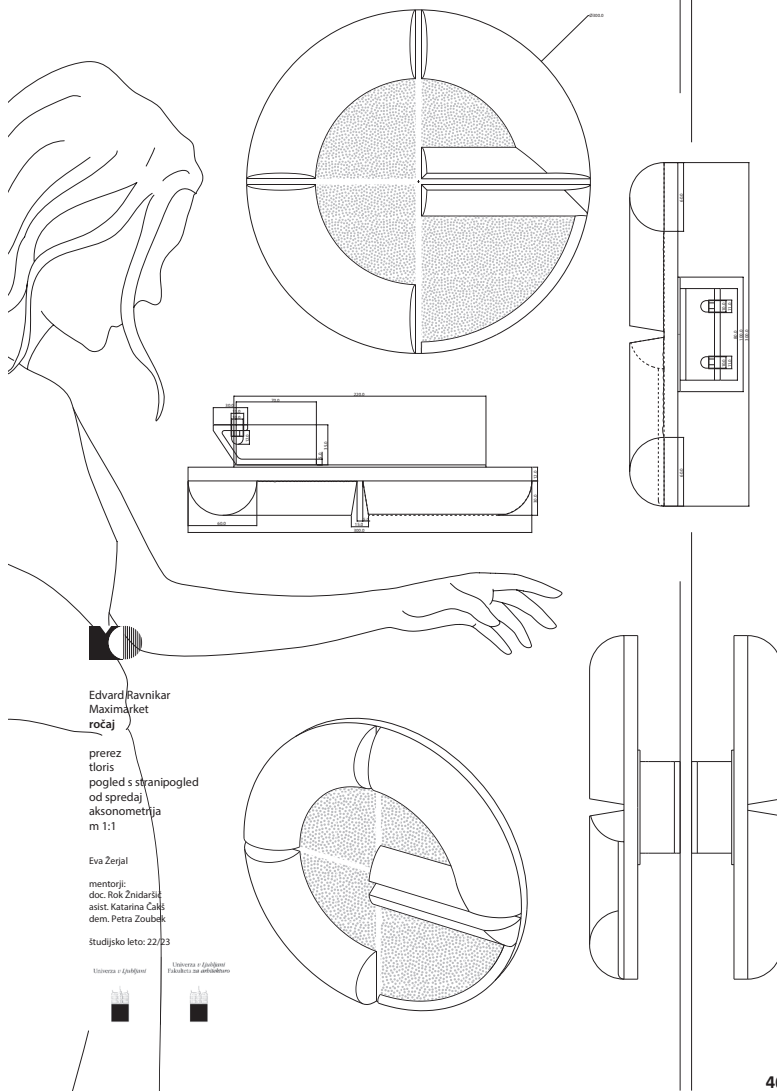
43

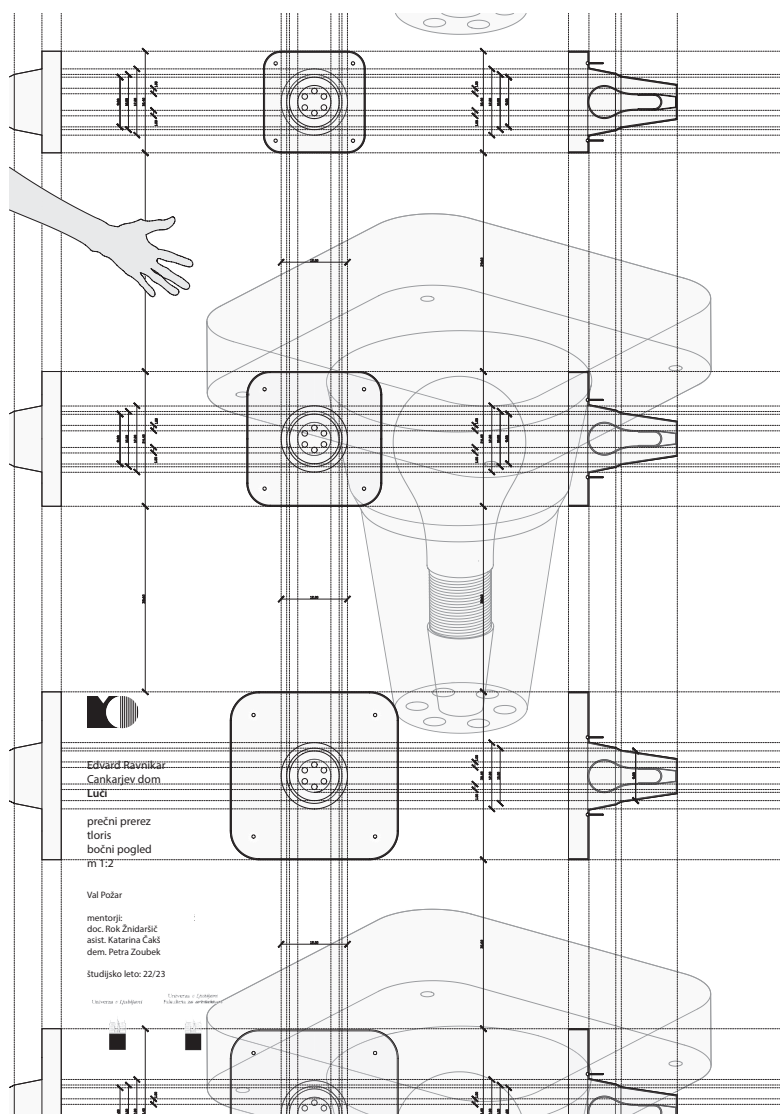
44

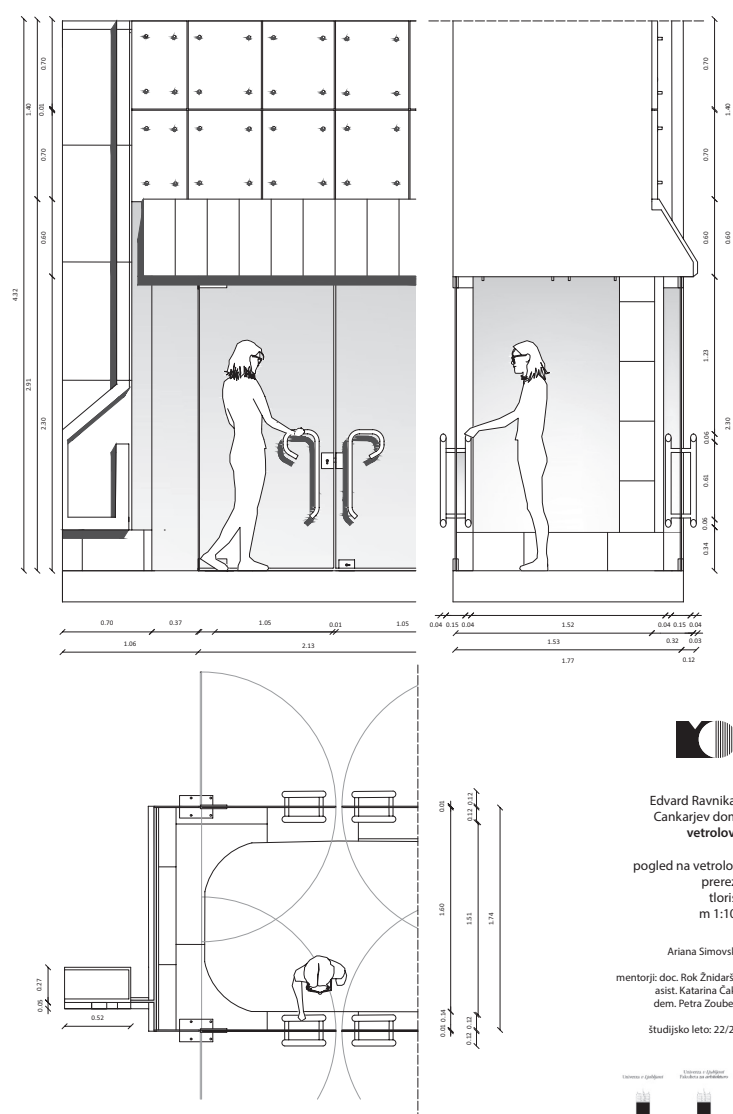
45

46

47

48

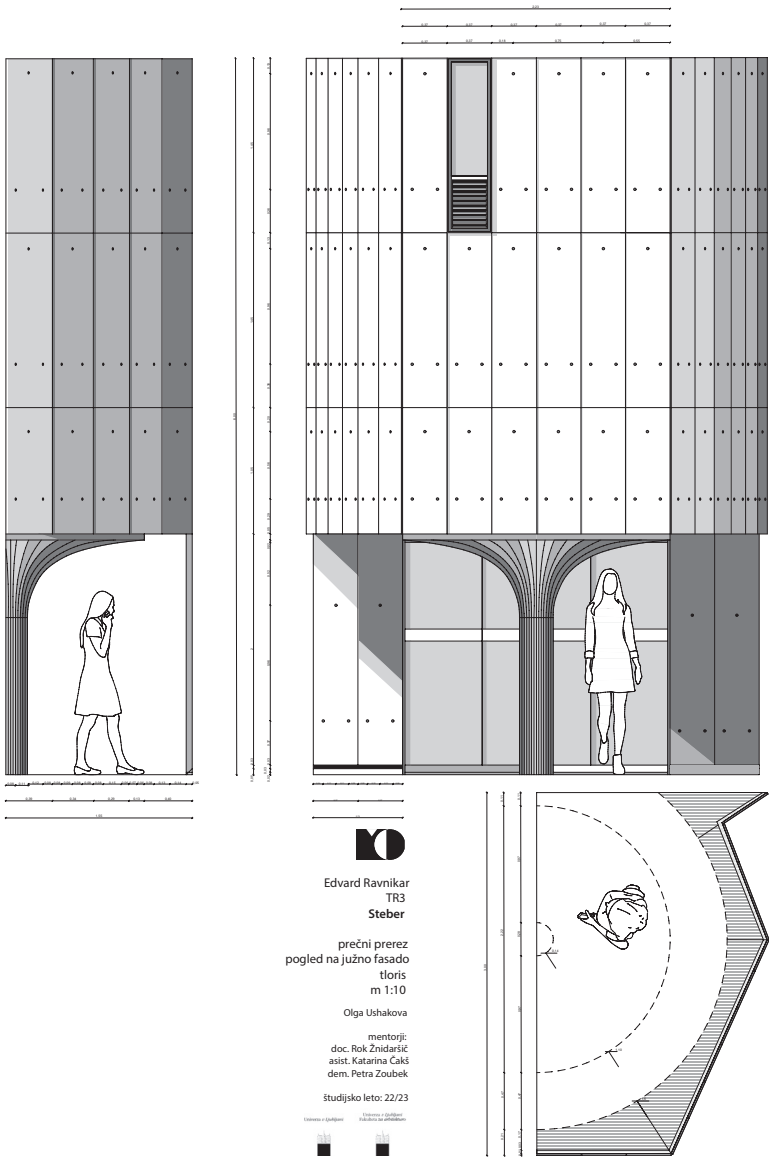
PRIMERI VAJ.

Sl. 45: Moderna Galerija, vogal, Alja Bedenik..

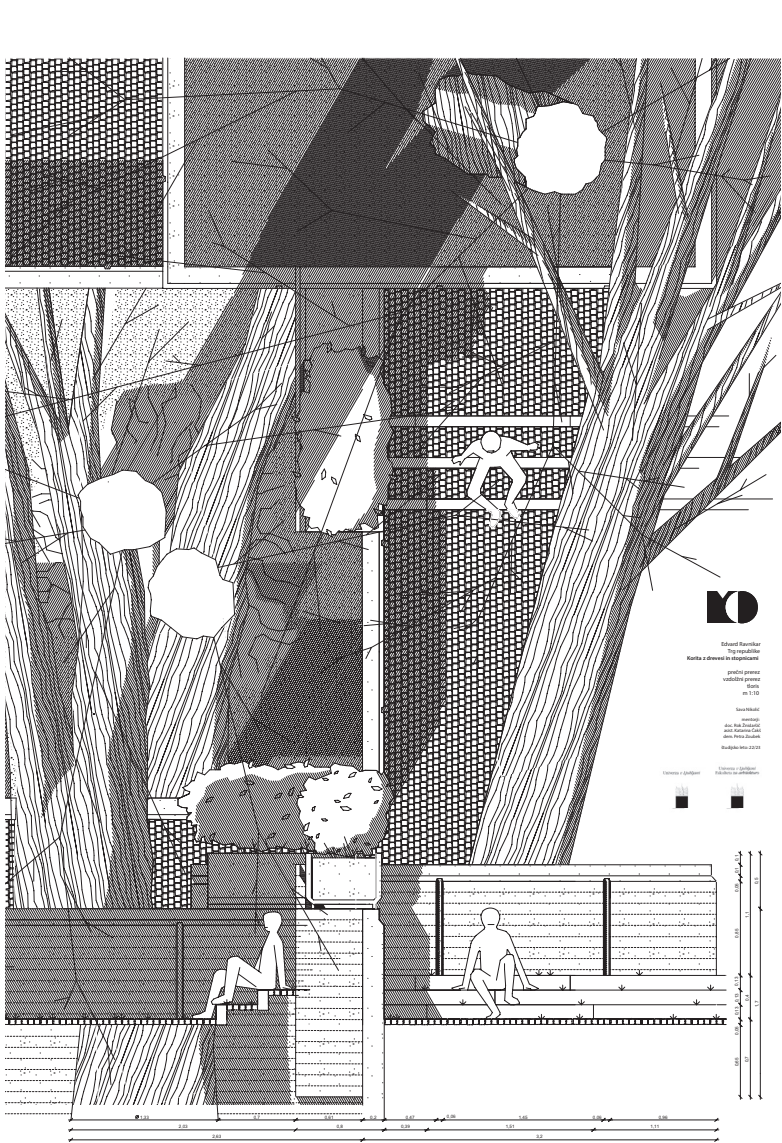
Sl. 46: Maximarket, ročaj, Eva Žerjal.

Sl. 47: Cankarjev dom, luči, Val Požar.

Sl. 48: Cankarjev dom, vhod, Ariana Simovski.

49

50

Sl. 49: TR2, stranski vhod s stebrom, Olga Ushakova.
Sl. 50: Trg republike, zunanja ureditev ob Spomeniku revolucije, Sava Nikolić